

УДК 331.522

Л.В. Боярчук, аспірант

Чернігівський державний інститут економіки і управління, м. Чернігів, Україна

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА НАПРЯМКИ ПОДОЛАННЯ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ**Л.В. Боярчук**, аспірант

Черниговский государственный институт экономики и управления, г. Чернигов, Украина

ПРИЧИНЫ ВОЗНИКНОВЕНИЯ И НАПРАВЛЕНИЯ ПРЕОДОЛЕНИЯ МОЛОДЕЖНОЙ БЕЗРАБОТИЦЫ В УКРАИНЕ**Liudmyla Boiarchuk**, PhD student

Chernihiv State Institute of Economics and Management, Chernihiv, Ukraine

REASONS OF ORIGIN AND DIRECTION OF OVERCOMING YOUTH UNEMPLOYMENT IN UKRAINE

Попит та пропозиція робочої сили на ринку праці викликає безліч проблем, причинами яких є не тільки економічна ситуація у країні, а й державна політика в цій сфері. Досліджено стан, основні причини молодіжного безробіття на ринку праці України. Акцентовано увагу на необхідності застосування комплексного підходу до розроблення єдиного узгодженого механізму регулювання ринку праці. Проаналізовано зміни чисельності зареєстрованого безробітного населення службою зайнятості України за статеві-віковими групами в динаміці. Запропоновані основні напрямки підвищення рівня працевлаштування молоді.

Ключові слова: безробіття, молодіжне безробіття, працевлаштування, ринок праці, кількість штатних працівників, попит та пропозиція робочої сили.

Спрос и предложения рабочей силы на рынке труда вызывает множество проблем, причинами которых есть не только экономическая ситуация в стране, но и государственная политика в данной сфере. Исследовано состояние молодежной безработицы на рынке труда Украины. Акцентировано внимание на необходимости использования комплексного подхода к разработке единого согласованного механизма регулирования рынка труда. Проанализировано изменение числа зарегистрированных безработных граждан службой занятости Украины за половозрастными группами в динамике. Предложены основные направления повышения уровня трудоустройства молодежи.

Ключевые слова: безработица, молодежная безработица, трудоустройство, рынок труда, количество штатных работников, спрос и предложение рабочей силы.

The demand and supply of labour on the labour market bring a lot of problems, caused not only by the economic situation in the country, but also by the state policy in the sphere. The state, main reasons of youth unemployment on the labour market of Ukraine have been studied. The attention is given to the necessity of using the complex approach to the development of a single coordinated mechanism of the labour market regulation. The change of the number of the unemployed, registered by the service of employment of Ukraine according to sex and age groups in dynamics has been analysed. The basic directions of increasing the level of employment of youth have been offered.

Key words: unemployment, youth unemployment, employment, a labour-market, quantity of permanent members of staff, labour supply and demand.

Постановка проблеми. Молодим спеціалістам, які тільки отримали освіту відповідної кваліфікації, досить важко знайти своє перше місце роботи. Отже, велика кількість молоді без досвіду роботи стають першими в чергу до поповнення лав безробітних українців. Одним з основних напрямів вирішення цієї проблеми є активна політика державних державних установ та організацій щодо забезпечення молоді гарантованими робочими місцями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ці питання перебувають в полі зору таких учених-економістів: Н. Грицяка, П. Гамана, Ю. Краснова, С. Корецької, Б. Кравченка, А. Ліпенцева, В. Мартиненка, В. Мандибури, В. Огаренка, О. Ривака, О. Лебединської, Е. Лібанової, Л. Лісогора, С. Серьогіна, П. Шевчука та ін. А серед зарубіжних науковців ці проблеми вивчали Д. Рікардо, Ж. Сей, А. Сміт, Л. Харріс, А. Філіпс Ф. Хайек та інші.

Але, незважаючи на цінність проведених досліджень, окремі аспекти проблеми державного регулювання зайнятості молоді залишаються невирішеними. Так, потребують подальшого дослідження теоретичні засади та методичні підходи щодо державного регулювання зайнятості населення, а також визначення напрямів впливу державної політики зайнятості молоді на розвиток економіки.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Головною характеристикою ринку праці, який безпосередньо і визначає соціально-економічний розвиток країни, є зайнятість населення, у тому числі зайнятість молоді. Через циклічний характер ринкової економіки, що таким чином спричинює безробіття і пов'язані з ним негативні економічні і соціальні наслідки, питання регулювання молодіжної зайнятості набуває особливого значення.

Мета статті. Головною метою цієї статті є аналіз тенденцій молодіжного ринку праці в Україні та виявлення причин безробіття молоді. Розроблення рекомендацій щодо вдосконалення державної політики сприяння молодіжній зайнятості, яка б ґрунтувалася на зміщенні пріоритетів узгодження політики молодіжної зайнятості і державної політики на ринку праці і запровадженні спеціальних заходів, спрямованих на захист прав на працю найбільш вразливих груп у складі молодіжних трудових ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Проблема регулювання зайнятості є досить актуальною, враховуючи особливості української економіки, а саме: пристосування до небажаних сюрпризів трансформаційного періоду. Усі ці проблеми знижують рівень життя більшості населення країни, збільшують кризові явища в економіці, стримують структурні перетворення, перешкоджають створенню умов для стабілізації та економічного зростання, а тому потребують невідкладного вирішення.

Пошук роботи набуває вигляду конкурентної боротьби за робочі місця, оскільки молодь має набагато менші шанси на працевлаштування, що провокує виникнення тіньової зайнятості, що не сприяє прогресивному розвитку робочої сили осіб віком до 35 років. Оплата праці їх – низька і не відповідає вимогам повного відтворення робочої сили, зміцненню здоров'я і відновленню рівня працездатності молоді. Як наслідок, у них знижується мотивація до суспільно корисної праці.

Загалом, невирішені проблеми працевлаштування молоді призводять до:

- зростання безробіття та зниження рівня життя;
- пасивної моделі поведінки, тобто молодь перебуває на утриманні членів своєї родини;
- нерегламентованої моделі поведінки, тобто пошуку роботи на тіньовому ринку;
- деструктивної моделі поведінки, безробіття спонукає до кримінальних способів заробітку;
- трудових міграцій;
- психологічних змін.

Основні причини виникнення молодіжного безробіття можна поділити на три рівні: національний, регіональний та мікрорівень (рис. 1).

Головним шляхом вирішення цих проблем є якісна реалізація відповідних державних та регіональних програм щодо умов, прав та гарантій молодіжної зайнятості, механізму працевлаштування та соціального захисту, які забезпечать задоволення попиту на трудові послуги для молоді як в окремих регіонах, так і в країні загалом.

Таким чином, одним з основних заходів, який повинен здійснюватися з метою зменшення молодіжного безробіття, повинна бути агітаційно-просвітницька робота. Для реалізації якої слід:

- залучати молодь до участі у проектах, що сприяють їх зайнятості;
- організовувати експериментальні підприємства в навчальних закладах з метою набуття навиків роботи конкретних професій та досвіду;
- фінансово підтримувати підприємства, що залучаються до програм стажування та забезпечення робочими місцями молоді;
- здійснювати навчання та організовувати тренінги, націлені на пошук роботи;
- організовувати безпосередні зустрічі молодих спеціалістів з працедавцями;
- залучати до виконання тимчасових чи сезонних робіт з оплатою праці.

Рис. 1. Причини виникнення молодіжного безробіття

Відповідно до ст. 24 Конституції України громадяни України мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом, тобто в нашій країні відсутня дискримінація прав у сфері працевлаштування [1].

Динаміка чисельності безробітного населення в Україні свідчить, що їх кількість має тенденцію до зниження. Так, у 2013 р. ця цифра становила 487,7 тис. осіб, що на 57,2 тис. осіб менше, ніж у 2010 р. Відповідну тенденцію має і зміна чисельності зареєстрованих безробітних у розрізі статево-вікових груп. Так, кількість безробітних жінок у 2013 р. зменшилася на 39,1 тис. осіб у порівнянні з 2010 р., а молоді взагалі на 161,9 тис. осіб. Кількість безробітних міських жителів загалом скоротилася на 161,3 тис. осіб за 4 роки, а сільських на – 22,6 тис. осіб (рис. 2). Ця різниця є виправданою, оскільки кількість промислових, обслуговуючих та інших підприємств потребує набагато більшої кількості фахівців, ніж у сільській місцевості, в якій мало ймовірно існування хоча б одного виробничого підприємства.

На основі дослідження ринку праці, а особливо молодіжного безробіття, визначено, що рівень безробіття залежить як від попиту, так і пропозиції робочої сили, тому необхідно проводити маркетингове дослідження в цій сфері. Таким чином, планування контингенту студентів у навчальних закладах дасть можливість передбачити потребу ринку праці в конкретних спеціалістах. За даними 2012 р., на обліку служби зайнятості перебувало 92 640 випускників, з них було працевлаштовано – 29 104 особи, а пройшли професійне навчання – 11 300 молодих осіб [1].

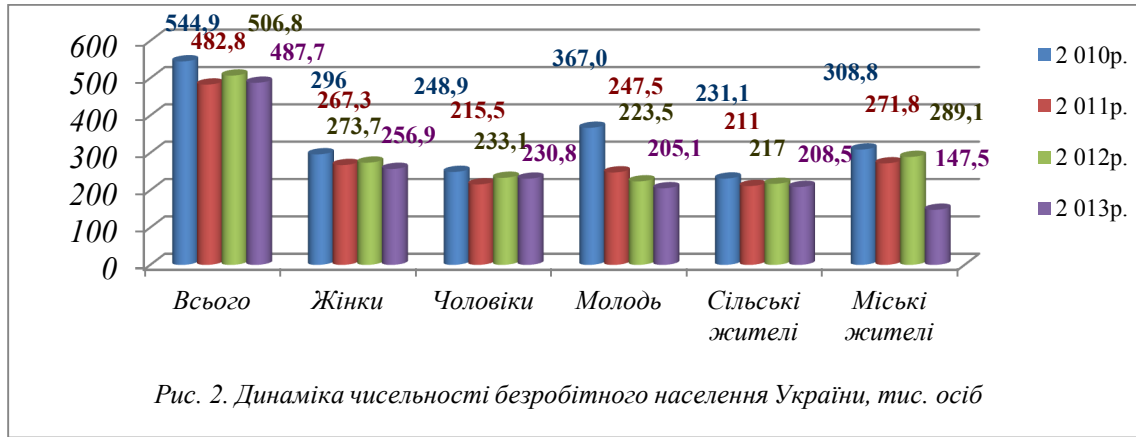

Рис. 2. Динаміка чисельності безробітного населення України, тис. осіб

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

За даними Державної служби статистики України, у 2012 році рівень зайнятості серед осіб у віці 25-29 років був вищий, ніж у середньому по Україні та становив 73,8 %. Серед осіб у віці 15-24 роки цей показник склав лише 33,7 %. Низький рівень зайнятості серед таких осіб обумовлений тим, що молодь у такому віці навчається та не має стійких конкурентних переваг на ринку праці (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка рівня зайнятості населення у віці 15-70, 15-24, 25-29 років у % до населення відповідного віку

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

В Україні, як і серед інших країн світу, найбільше від безробіття потерпають молоді особи у віці від 15 до 24 років. Рівень безробіття серед таких осіб зменшився з 18,6 % у 2011 році, до 17,3 % у 2012 році, хоча він був найвищий серед всіх вікових груп. Високий рівень безробіття обумовлений тим, що значна частина молодих людей не має необхідних професійних навичок і досвіду роботи (рис. 4).

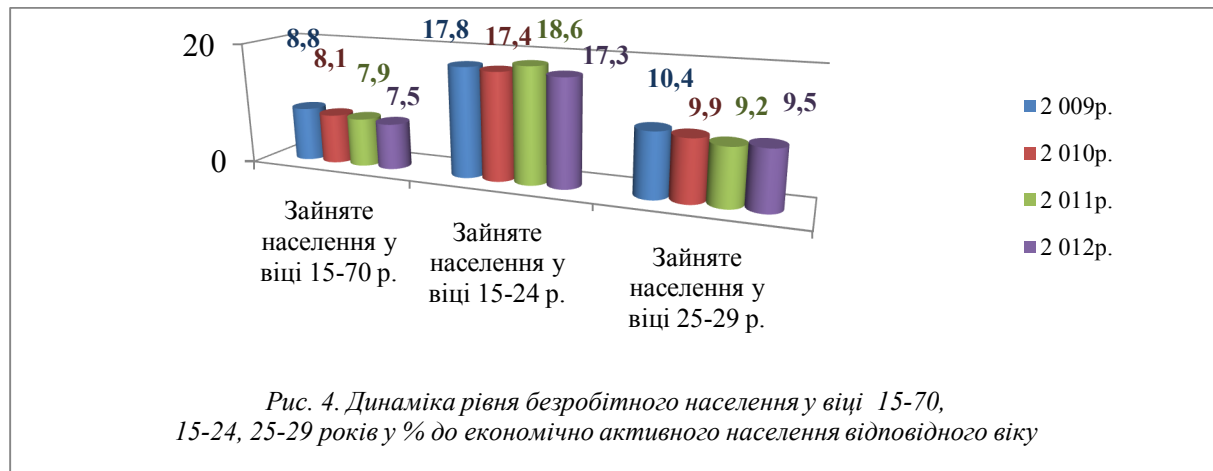

Рис. 4. Динаміка рівня безробітного населення у віці 15-70, 15-24, 25-29 років у % до економічно активного населення відповідного віку

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

Кількість зайнятого населення віком 15-70 років у I півріччі 2013 р., порівняно з відповідним періодом минулого року збільшилась на 0,6 %. А рівень зайнятості населення працездатного віку зріс за означений період на 0,4 % (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень зайнятості населення віком 15-70 р., % до загальної кількості населення відповідної вікової групи

Категорії громадян	Усього	У т. ч. за віковими групами, років						Працездатного віку
		15-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-70	
I півріччя 2012 року								
Усе населення	59,6	33,4	74,1	78,1	80,2	62,2	23,4	66,9
Жінки	55,1	29,2	67,1	74,0	79,8	56,5	21,3	64,2
Чоловіки	64,5	37,5	80,9	82,2	80,6	69,4	26,6	69,5
Міське населення	58,7	30,2	74,6	79,3	80,9	60,9	17,2	67,0
Сільське населення	61,6	40,1	72,8	74,9	78,7	65,5	37,2	66,0
I півріччя 2013 року								
Усе населення	60,2	32,6	73,9	79,9	79,7	63,9	23,7	67,3
Жінки	55,5	28,1	66,1	74,8	79,5	58,2	21,6	64,0
Чоловіки	65,4	36,9	81,4	85,1	79,9	70,9	26,7	70,7
Міське населення	59,0	29,2	75,0	81,2	79,8	61,7	16,5	67,4
Сільське населення	63,1	39,7	71,0	76,6	79,4	69,0	40,5	67,3

Найвищий рівень безробіття (за методологією МОП) спостерігався серед молоді віком 15-24 роки – 17,3 %, а найнижчий – серед осіб віком 50-70 років.

Кількість безробітної міської молоді у віці 15-24 роки у I півріччі 2013 р. була більшою, ніж сільської того ж віку на 4,9 %, така ж тенденція спостерігалась у I півріччі 2012 р. (табл. 2).

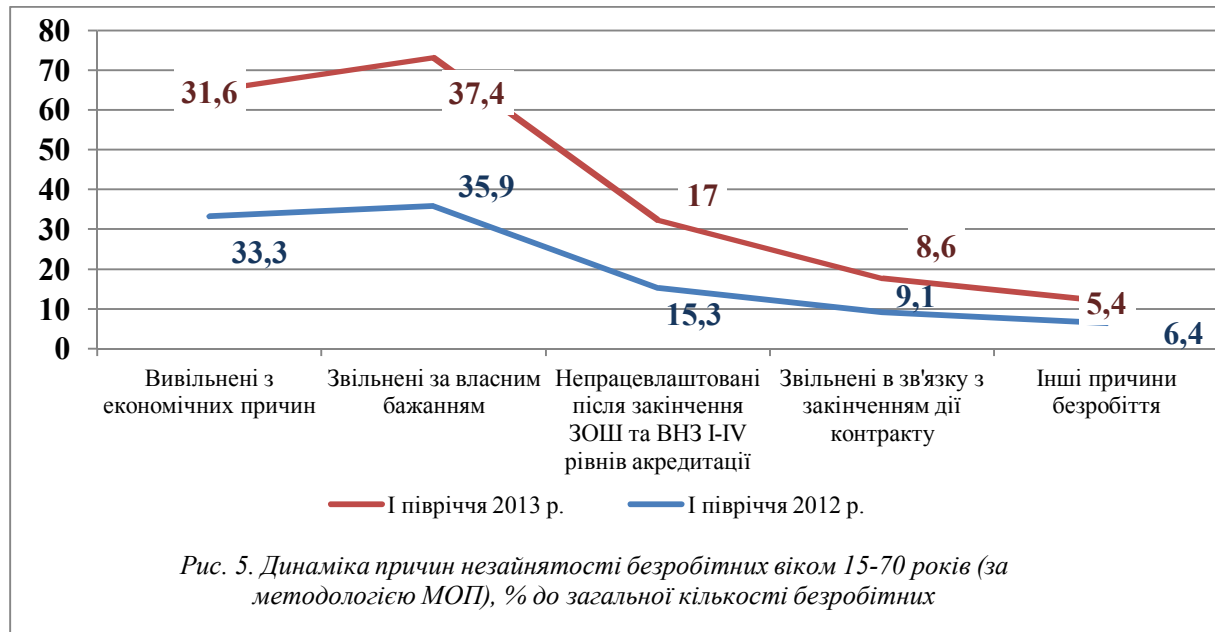
Таблиця 2

Рівень безробіття населення віком 15-70 р., % до загальної кількості населення відповідної вікової групи

Категорії громадян	Усього	У т. ч. за віковими групами, років						Працездатного віку
		15-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-70	
I півріччя 2012 року								
Усе населення	7,8	17,3	9,4	7,7	6,2	5,4	0,1	8,4
Жінки	6,2	15,9	6,9	6,3	5,1	4,2	0,2	6,9
Чоловіки	9,2	18,3	11,2	8,9	7,4	6,5	0,0	9,6
Міське населення	7,8	19,1	9,6	7,2	6,0	5,1	0,2	8,2
Сільське населення	7,8	14,4	8,8	8,8	6,9	5,9	0,0	8,7
I півріччя 2013 року								
Усе населення	7,5	16,6	8,8	6,6	7,2	5,3	0,0	8,0
Жінки	6,2	14,5	6,5	6,3	6,0	4,4	0,0	6,8
Чоловіки	8,6	18,1	10,5	6,9	8,5	6,1	0,0	9,0
Міське населення	7,4	18,5	8,5	6,2	7,0	4,8	0,0	7,7
Сільське населення	7,7	13,6	9,7	7,7	7,5	6,3	0,0	8,6

У I півріччі 2013 р. у порівнянні з відповідним періодом минулого року питома вага вивільнених з економічних причин громадян зменшилась на 1,7 % та становила 31,6 % від загальної кількості безробітних. Водночас, збільшилась частка звільнених за власним бажанням (на 1,5 %) та непрацевлаштованих після закінчення навчальних закладів (1,7 %) (рис. 5).

У більшості випадків зростання рівня молодіжного безробіття в подальшому призводить до негативних наслідків, які виділяються за такими тематично конкретизованими напрямками: економічними, правовими, соціальними та психологічними.

Загалом за сприяння Державної служби зайнятості України у 2013 році отримали роботу 812,2 тис. осіб, з них 541,9 тис. зареєстрованих безробітних. Брали участь у громадських роботах та інших роботах тимчасового характеру – 235,0 тис. осіб, з них 230,6 тис. зареєстрованих безробітних. Проходили професійне навчання – 217,0 тис. безробітних. Працевлаштовано шляхом виплати допомоги по безробіттю одноразово для організації підприємницької діяльності – 16,2 тис. осіб. Працевлаштовано безробітних на нові робочі місця, за яких здійснюється компенсація єдиного внеску роботодавцям – 9,6 тис. осіб. Рівень працевлаштування безробітних у середньому по Україні зріс з 29,8 % у 2012 році до 35,2 % у 2013 році. Скорочення цього показника відбулося в усіх регіонах. Найнижча тривалість зареєстрованого безробіття спостерігалась в Одеській, Херсонській, Тернопільській та Хмельницькій областях, найвищою – у Житомирській, Чернівецькій, Луганській та Закарпатській областях [2].

Постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2012 року № 1008 «Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року» спрогнозовано показники розвитку ринку праці на 2012-2017 роки. Згідно з цим документом у 2014 році передбачається чисельність безробітних віком від 15-70 років до 1,6 млн осіб, а в 2017 – 1,5 млн осіб. Рівень зайнятості осіб віком 15-24 років передбачається в 2014 році на рівні 41,4 %, а в 2017 році – на рівні 51,9 % [3].

Висновки і пропозиції. Множинність оцінки фактичної ситуації на ринку праці України щодо працевлаштування молоді, що підсилюється концептуальним значенням цієї проблеми для економіки країни, можна згрупувати в такі напрямки її вирішення:

- активізувати процеси підтримки молодіжної ініціативи щодо їх навчання та гарантованого працевлаштування;
- стимулювання особистої ініціативи щодо розвитку підприємництва, малого та середнього бізнесу;
- введення альтернативної (дистанційної) форми навчання для працюючих осіб без відриву від виробництва;
- мотивація студентської молоді під час проходження виробничої практики до майбутньої роботи саме на обраному підприємстві, в організації чи в установі;
- агітація засобами масової інформації молоді завдяки створенню спеціальних програм, з метою усвідомлення нею ролі в розвитку економіки країни;

- реалізації територіальних та місцевих програм зайнятості населення, зокрема заходів з урахуванням можливостей працевлаштування і надання житла.

Список використаних джерел

1. *Конституція України* : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-вр зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www/president.gov.ua/ru/content/constitution.html>.
2. *Офіційний сайт Державної служби зайнятості України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index>.
3. *Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року* [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.2012 № 1008. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1008-2012-%D0%BF/page2>.